

Udvarhelyszéki helyismereti évfordulók 2008. január–március

Január

2. – 125 éve született **Benczédi Pál** bibliográfus, történész és műfordító Bencében. Székelykeresztúron és Kolozsváron, majd Manchesterben tanult. Középiskolai, majd teológiai tanár, 1948–57 között akadémiai könyvtáros volt. Kiadta Jánosfalvi Sándor István *Székelyhoni utazás a két Homoród mentén* c. munkáját, bevezetővel ellátva (Kolozsvár, 1941). Kolozsváron hunyt el 1966. június 9-én.

2. – 75 éve született Garaboson **Tótharsányi Sándor** tanár, tankönyvszerző. 1971-től nyugdíjazásáig (1995) az udvarhelyi tanítóképzőben dolgozott, öt évig igazgatta az intézményt. Három, a kisebbségi iskolák számára készült román tankönyv szerzője, társszerzője.

3. – 90 éve halt meg Udvarhelyen **Molnár Károly** szaktudományi író. Felsőtorján született 1849. január 12-én, az udvarhelyi Református Kollégiumban tanult. Budapesten végezte a természetrajz szakot, 1874-től az Állami Főreáliskolában tanított. A közélet, közművelődési élet szervezésében jeleskedett. Udvarhely megye földtani viszonyairól írt tankönyvet, társszerzője az *Udvarhely megyei útikalauznak* (Székelyudvarhely, 1885).

4. – 60 éve született Székelyudvarhelyen **Fülöp Lajos**. 1972-től az udvarhelyi Városi Múzeum muzeológusa, 1977-től a székelykeresztúri múzeum igazgatója. 1979-ben ő hozta létre a rugonfalvi múzeumházat, amelynek gyűjteményét pár évvel ezelőtt ki kellett költöztetni, az épület pedig – visszakerülve eredeti tulajdonosához – eladódott.

5. – 145 éve született Kolozsváron **Embery Árpád** közíró, költő. 1882-től latin és görög nyelvet tanított az udvarhelyi Római Katolikus Gimnáziumban, 42 éven keresztül. Cikkeket, tanulmányokat közölt az erdélyi lapokban. 1895-től a *Székelyudvarhely* című lap, 1918–20 között a *Székely Közélet* társszerkesztője volt. Székelyudvarhelyen hunyt el 1941. április 21-én.

9. – 30 éve halt meg Bukarestben **Szemlér Ferenc** költő, író, műfordító, kritikus. Székelyudvarhelyen született 1906. április 3-án. Az 1916-os román

betörés miatt családja Székesfehérvárra költözött. Jogot végzett, újságíróskodott is. Később Brassóban és Bukarestben élt. Megközelítőleg ötven kötete jelent meg.

13. – 105 éve halt meg Kolozsváron **Paál Ferenc** tankönyvíró. 1832. október 14-én született a kincses városban. Teológiát tanult és bölcseletet, természettudományokat. 1866–72 között az udvarhelyi Református Kollégium tanára volt.

16. – 70 éve halt meg Székelyudvarhelyen **Vajda Ferenc** református egyházi író, folklorista, történetíró. Farcádon született 1965. márc. 16-án. Udvarhelyen, a református kollégiumban tanult, Nagyenyeden, Berlinben és Bonnban végzett főiskolát. A *Vasárnap* c. lap főmunkatársa volt. 1902-től udvarhelyi református lelkész, cikkeket, tanulmányokat közölt. 1904-ben a Kemény Zsigmond Társaság jutalmazta népköltészeti gyűjtését. Több kötete jelent meg.

18. – 45 éve halt meg **Tomcsa Sándor** író, karikaturista. Székelyudvarhelyen született 1897. augusztus 27-én. A kisváros krónikásaként tartják számon. A *Brassói Lapok* munkatársa volt. Nagy Teréz írt róla monográfiát. A székelyudvarhelyi Művelődési Ház előtt felállított szobrát Székely József készítette.

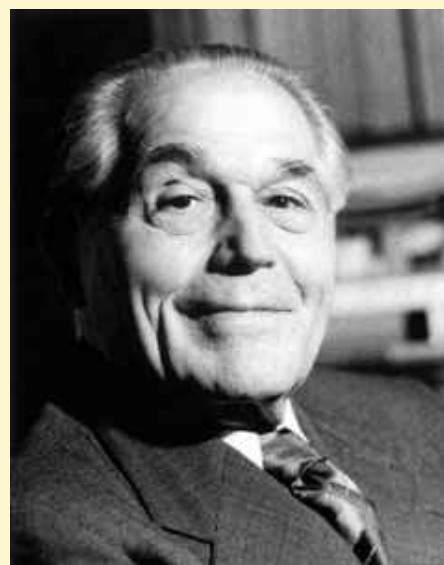
20. – 70 éve született **Vofkori György** tanár, helytörténész. Székelyudvarhely és vidéke helyismeretével kapcsolatos anyagokat gyűjt és dolgoz fel. Székelyudvarhely és Székelykeresztúr, Gyergyószentmiklós és Csíkszereda történetét jelentette meg illusztrációs anyaggal.

23. – 135 éve halt meg Marosvásárhelyen **Péterfi Károly** filozófus, esztéta. Sóváradon született 1790. április 17-én. Vásárhelyen református lelkész, majd kollégiumi tanár volt. A magyar nyelvű esztétikai irodalom megteremtője. Kéziratait a kollégium irattárában őrzik.

24. – 125 éve született **Bakóczy Károly** író, irodalomtörténész és műfordító Hajdúböszörményben. 1908–24 között az udvarhelyi Református Kollégium, majd az állami gimnázium tanára volt. A húszas évektől közölt a *Zord Időben* és a *Pásztortűzben*, sajtó alá rendezte a felsőboldogfalvi Fülöp Áron kisebb

költeményeit (Székelyudvarhely, 1921). Két évvel később jelent meg *Fülöp Áron élete és költészete* c. könyve, amelyben a költő levelezését is közli. Ugyancsak Udvarhelyen adták ki *Német költőkből* (1935) c. fordításkötetét. Angol, francia és orosz költőket is fordított. 1956. szeptember 3-án hunyt el Székelyudvarhelyen.

25. – 310 éve született Bonyhán **Verestó György** író, szónok. 1710–13 között az udvarhelyi Református Kollégiumban tanult, 1760-ban református püspöknek választották. 1765. március 6-án halt meg a kincses városban.

Palló Imre

25. – 30 éve hunyt el a magyar fővárosban **Palló Imre** operaénekes. Mátisfalván született 1891. október 23-án. Székelyudvarhely katolikus gimnáziumában tanult, Pesten végezte a Zeneakadémiát. Kossuth-díjjal tüntették ki, a budapesti Operaház örökös tagjává választották. Jogból doktorált. Udvarhelyi művészeti szakközépiskolája e nagy tehetség iránti tiszteletből vette fel a nevét.

29. – 115 éve született **Negrea Marțian** zenész, zeneszerző és zenepedagógus Nagybaromlakon. A udvarhelyi Római Katolikus Gimnáziumban tanult. 1941–63 között a bukaresti Zenekonzervatórium igazgatója volt. *Un compozitor român ardelean din secolul al XVII-lea: Ioan Caioni, 1629–1687* című munkája Krajován jelent meg 1941-ben. Bukarestben hunyt el 35 éve (1973. júl. 13.).

Február

1. – 80 éve született **Király László** tanácsos, költő Gyulafehérváron. Nagy-

nyeden, majd Székelyudvarhelyen tanított.

2. – 75 évvel ezelőtt született Telekfalván **Székely Balázs** orvos. 1975 óta a sepsiszentgyörgyi megyei kórház bőrs és nemibeteg osztályának főorvosa, szakcikkek szerzője.

8. – 80 éve született Székelykeresztúron **Fodor László** történész. 1955-től az RKP KB mellett működő Történelmi és Társadalompolitikai Tanulmányi Intézet kolozsvári munkatársa, tudományos kutató volt, a hazai munkásmozgalom története foglalkoztatta.

13. – 115 éve halt meg Székelyudvarhelyen **Nagy Lajos** színész, közíró. Árvátfalván született 1819-ben. Feleki Domokossal Udvarhelyen csapott fel színésznek, több évig vándorszínészként járták az országot. 1847-től Udvarhelyszék táblabírája és aljegyzője volt, 1861–66 között jogot tanított az udvarhelyi Református Kollégiumban, majd Udvarhelyszék törvényszéki elnöke 1876-ig. Politikai és régészeti cikkeket közölt.

15. – 60 éve hunyt el Székelyudvarhelyen **Buna Anna** tankönyvíró. Pürke-recen született 1882. augusztus 16-án. 1918–54 között az udvarhelyi Református Kollégium, majd a tanítóképző tanára volt.

Lajtha László

16. – 45 évvel ezelőtt halt meg Budapesten **Lajtha László** zeneszerző, népzene-kutató. 1892-ben született. Szerkesztette a *Népzenei Monográfiák* sorozatot. Különösen cigányzenekari gyűjtései jelentősek. *Körispataki gyűjtés* című kötete 1955-ben jelent meg, ez kevés szöveget tartalmaz (a nyomdának előkészített szöveg- és jegyzetanyag a

háborúban megsemmisült).

18. – 80 éve született Székelydályában **Bálint Lajos** műszaki szerkesztő. Magyar irodalom szakot végzett, 1970-től a Kriterion Könyvkiadó műszaki szerkesztőjeként dolgozott, több mint 2500 könyv gondozása fűződik nevéhez.

20. – 80 éve született **Nagy Géza György** tanár, szobrász. Ő mintázta az udvarhelyi főtéri szökőkút *Aratónő* alakját (1956).

22. – 75 éve született Szovátán **Lakatos András** újságíró, szerkesztő. 1950-től a *Romániai Magyar Szónál* dolgozott, 1969–74 között a nagyváradi *Fáklya* napilap főszerkesztője, 1974-től 1988-ig az *Előre* főszerkesztő-helyettese, főmunkatársa volt.

23. – 130 éve született Székelykeresztúron **Horváth Lajos** zeneszerző, zeneíró. Szülővárosa tanítóképzőjében végzett, tanított Székelyudvarhelyen, 1941-től a keresztúri leányiskola igazgatója volt, 1944-ben Magyarországra telepedett. Mosonmagyaróváron halt meg 1960. április 3-án. Verskötetet adott ki, népies műdalokat és zenés népszínműveket írt.

24. – 15 éve halt meg Budapesten **Kovács Péter** költő, pedagógiai író. Szentháromságon született 1909. október 10-én, a székelykeresztúri tanítóképzőben végzett 1928-ban. Fenyőkúton, Patakfalván, Parajdon és Fiatfalván tanított. Hadifogsága után Budapesten telepedett le, az ELTE bölcsészkarán tanult. Neveléstudományokból doktorált, részt vett a magyarországi román nyelvű iskolák tanszemélyzetének nyelvi képzésében. Első verskötete (*Gyónás*. Székelyudvarhely, 1934) Tompa László előszavával és Tomcsa Sándor címlapjával jelent meg.

25. – 250 éve halt meg Gyulafehérváron **Sálbech Mihály** történet- és egyházi író. Jászvárosban született 1709. május 9-én. Több ízben tanított Székelyudvarhelyen is.

26. – 120 éve született Székelykövesden **Musnai László** református lelkész, bibliakutató, művelődéstörténész. Székelyudvarhely Református Kollégiumában, majd Kolozsváron, Berlinben, később Bécsben tanult. A nagyenyedi kollégium vallásstanáraként (1933–45) a művelődési hagyományok feldolgozása foglalkoztatta. A szovjet csapatok bevonulásakor megmenti a kollégium könyvtárát. Számos tanulmányt közölt, több önálló kötete jelent meg. Nagyenyeden halt meg 1967. május 8-án. Gaz-

dag magyar bibliagyűjteményét és kéziratos hagyatékát a kolozsvári protestáns teológia könyvtára őrzi.

27. – 80 éve született **Márton Gyárfás** tudományos kutató, szótáríró Szentegyházfaluban. Az udvarhelyi Római Katolikus Gimnáziumban érettségizett, Kolozsváron matematika-fizika szakot végzett, 1953-ban doktorált. A Katonai Műszaki Akadémián tanított Bukarestben, ám származása miatt nem maradhatott ott, bár később visszakerült rövid időre. Fotogrammetriával (légi felvételekkel végzett térképezés) és geodéziával foglalkozott, kutatói és oktatói munkát végzett. A fővárosi Földmérési, Térképészeti és Fotogrammetriai Intézet igazgatója, a katonai térképészeti hivatal kutatóintézetének részlegvezetője, majd igazgatója volt.

Március

2. – 95 éve született és 15 esztendeje, 1993. március 3-án hunyt el Budapesten **Entz Géza** művészettörténész. Erdély középkori építészetéről közölt több munkát, külön tanulmányt a székely építészetéről is. Munkásságát több díjjal ismerték el, ezek közül talán legfontosabb az 1983-ban neki ítelt Herder-díj.

8. – 65 éve halt meg Székelyudvarhelyen **Kertész Albert** költő. Patakfalván született 1860. július 12-én. A tanítóképzőt 1886-ban végezte. Udvarhelyről vonult nyugdíjba 1923-ban. Verskötete jelent meg (*Az élet útján*. Székelyudvarhely, 1906), és az *Udvarhely vármegye földrajza* c. tankönyve.

9. – 95 éve született **Bözödi György** író, szociográfus és történész. Családneve Jakab, szülőfaluja nevét később vette fel. Két év kolozsvári teológiai tanulmány után jogot és bölcsészetet tanult. Újságíró, szerkesztő, később a kolozsvári Egyetemi Könyvtár tisztviselője volt, majd az 1848-49-es Történelmi Ereklye Múzeum őre. 1939-ben Baumgarten-díjat kapott. Írásait több lap közölte. 1957-től nyugdíjazásáig (1975) akadémiai kutatóként dolgozott. Verset, novellát a harmincas évektől közölt. A népelet realista ábrázolásával hívta fel magára a figyelmet. Ismert munkája a *Székely bánja* (Kolozsvár, 1938) szociográfiai írás. A bözödi Bágyi János meséinek gyűjtésével és közzétételével (*A tréfás farkas*. Bp., 1942, *Az eszös gyermek*. Buk., 1958, illetve a gyűjtésből később válogatott *A Nap s a Hold keresése*. Bözödi népmesék. Bp., 1993) a

néprajzi szakirodalom is számon tartja. Román népmeséket és kortárs szerzőket fordított magyarra. Szépirói munkássága mellett történelmi tárgyú közlései ismeretek. Jelentős falukutató anyaggyűjtése. Hatalmas mennyiségű jegyzetanyaga maradt feldolgozatlanul. 1989. nov. 25-én hunyt el Budapesten, szülőfaluja temetőjében nyugszik.

9. – 75 éve született **Orbán-Fülöp Irma** képzőművész Szovátán. 1958–75 között a marosvásárhelyi Állami Székely Népi Együttes (Maros Művészegyüttes) díszlet- és jelmeztervezője volt.

10. – 50 éve halt meg Budapesten **Ormos István** költő, író. Borosjenőn született 1902. november 29-én. 1920-ban érettségizett Székelyudvarhelyen, a Református Kollégiumban. Temesváron, majd 1939-től a magyar fővárosban volt újságíró. Két regénye és két verskötete jelent meg.

14. – 85 éve született **Gyöngyössi János** orvos Facsádon. 1949-től dolgozik Székelyudvarhelyen (gyermekorvos, a tbc-osztály szakorvosa, bronchológus, előadó a nővérképző iskolában). Előadásokat tartott a Munkásegyletemen, nyugdíjasként (1987-től) a helyi Caritas szervezet munkájában vesz részt.

14. – 50 éve halt meg a magyar fővárosban **Kolumbán Lajos** etnográfus. Olaszteleken született 1875. december 18-án, 1913-tól Udvarhely megyében volt tanfelügyelő.

15. – 95 éve született Nagymedeséren **Szabó Árpád** közíró. A keresztúri főgimnáziumban végezte a középiskolát, Kolozsváron beiratkozott az egyetemre, dolgozott a *Brassói Lapoknál*, a temesvári *6 Órai Újságnál*, az RKP megbízásából vezette az *Erdélyi Magyar Szót*. 1943 februárjában letartóztatták, a sziguranca ügynökei halálra kínozták, 1943. márc. 6-án halt meg Temesváron.

16. – 55 éve halt meg **P. Boros Fortunát** történész, egyházi író Capu Midián. 1895. június 3-án született Zetelakán. Boros Domokos a Ferenc-rendben a Fortunát nevet kapta. Az udvarhelyi Római Katolikus Gimnáziumban tanult. 1918-ban szentelték pappá, a következő négy évben a kolozsvári egyetem történelem szakát végezte el, 1922-ben filozófiából doktorált Szegeden, 1931-ig Udvarhelyen tanár, házfőnök. 1932-től Erdély sajtóapostola lett, a Szent Bonaventura nyomda igazgatója és a *Hírnök*, *Katolikus Világ*, *Szent Kereszt*, *Erdélyi*

Ferencesek útja lapok szerkesztője. 1933–40 között a kolozsvári konvent házfőnöke, illetve a Szentföld erdélyi biztosa, a Szent Kereszt Hadsereg mozgalom központi igazgatója. 1942-től pedig Ferenc-rendi tartományfőnök. 1948-ban a brassói házfőnöki feladattal bízták meg. 1951-ben letartóztatták, majd a Duna-csatornához hurcolták kényszermunkára, ahol nyomtalanul eltűnt. Útleírást, imakönyveket, életrajzokat írt. Legismertebb munkája: *Az erdélyi ferencrendiek* (1927). Szülőfalujában szobrot állítottak neki, a középiskola az ő nevét vette fel.

P. Boros Fortunát szobra Zetelakán

18. – 95 éve született **Haáz Ferenc** etnográfus Székelyudvarhelyen. A múzeumalapító Haáz Ferenc Rezső fia. 1930-ban végezte el a Római Katolikus Főgimnáziumot, Kolozsváron földrajz-természettudományi, Budapesten néprajzi tanulmányokat folytatott, 1941-ben doktorált. Tanított az udvarhelyi Református Kollégiumban, majd a kolozsvári egyetemen. A székelyföldi néprajzkutatás nagy ígéretének tartották. Parajd községről írt dolgozatot, a korondi fazekasságról, a varsági pele- és mókusfogásról tanulmányt. *Udvarhelyszéki famesterségek* c. könyve Kolozsváron jelent meg 1942-ben (új kiadása 2007-ben az udvarhelyi Litera-Veres Kiadó-nál). A Szovjetunióban halt meg 1944 őszén.

18. – 70 éve halt meg Brassóban **id. Szemlér Ferenc** író és műfordító. 1904–17 között Udvarhelyen tanított. 1922-től az Erdélyi Magyar Dalosszövetség elnöke volt.

23. – 85 évvel ezelőtt halt meg Kolozsváron **Seprődi János** zenei író. Kibédén született 1874. augusztus 15-én. Székelyudvarhely református kollégiumában járt középiskolába, 1894-ben végzett. Kolozsváron, a református kollégiumban tanított. Zenetudományi munkássága magába foglalta a népzenevel való törődést is, kora neves népzene gyűjtője volt. Bár kezdetben kétségei voltak Vikár fonográfos gyűjtéseit, pontosabban az arról való lejegyzést illetően, hamar belátta a világelsőként alkalmazott módszer hasznosságát és maga is alkalmazta. *Válogatott zenei írásai és népzenei gyűjtése* 1974-ben került kiadásra hazánkban.

26. – 65 éve született Székelykeresztúron **Péterffy Enikő** tanár, tankönyvszerző.

28. – 120 éve született Nagymedeséren **Kiss Elek** pedagógiai és teológiai író, műfordító. Középiskolai tanulmányait Székelykeresztúron kezdte. Kolozsváron végezte a főiskolát, majd Oxfordban tanult. Kissolymosban volt unitárius lelkész 1915–21 között, Kolozsváron teológiai tanár. 1946-tól haláláig (1971. dec. 7., Kv.) az erdélyi unitáriusok püspöke volt. Több egyházi lapot (*Unitárius Egyház*, *Unitárius Közlöny*, *Teológiai Akadémiai Értesítő*, *Keresztény Magvető*) szerkesztett, az *Unitárius Evangélium* alapítója. Pedagógiai és teológiai tárgyú munkákat írt, kiadta Bölöni Farkas Sándor *Utazás Észak-Amerikában* c. munkáját (Kv., 1935).

30. – 250 éve halt meg **Szentábrahám Lombárd Mihály** unitárius egyházi író Kolozsváron. 1683-ban született Városfalván. Kolozsváron és külföldön tanult, a kolozsvári kollégiumban tanított, 1737-től püspök volt. Egyházi közpénztárt hozott létre, az egyházi kormányzatba világi személyeket vont be. Gyászbeszédeket, imádságokat írt. Utóda, Ferenc József püspök így írt róla: „Mint világítótorony a tengerből, úgy emelkedik ki ő e korszak sötétségéből. Nemcsak a maga korára volt hatásos. Az utána következett nemzedékek is az ő lelke által gyűjtött világosságból táplálkoztak.”

Összeállította P. Buzogány Árpád

